

Donald Trump, MAGA och den kristna högernationalismen

Artikeln belyser de religiösa och idépolitiska drivkrafter som bidragit till Donald Trumps starka stöd bland kristna väljare i USA. Fokus ligger på hur kritik mot "sekulär humanism", liberal demokrati och modernitet successivt vuxit fram inom delar av amerikansk kristenhet och knutits till bredare politiska projekt. Från evangelikala förgrundsgestalter som Francis Schaeffer och Tim LaHaye till dagens katolska postliberalism och karismatiska nätverk som Seven Mountain Mandate analyseras hur teologiska föreställningar samverkar med nationalism, kulturkamp och kritik av liberala institutioner. Artikeln diskuterar också hur denna utveckling kan förstås i relation till samtida illiberala tendenser och demokratins sårbarhet.

När Donald Trump lämnade Vita huset 20 januari 2021 – som den förste president på hundrafemtio år som valt att inte närvara vid installationen av sin efterträdare – var det som en stor förlorare. Allt talade för att Trump-eran var över. Men efter en spektakulär come-back var han fyra år senare tillbaka i Vita huset. Förklaringen till detta innehåller många komponenter, men en helt avgörande faktor var stödet av de väljare som beskriver sig själva som "evangelikaler" och/eller "pånyttfödda kristna".

För många – inklusive en stor del av svensk kristenhet – har det varit svårt att förstå hur kristna väljare kan stödja en person som Trump, vars hela karaktär och personliga historia är så långt ifrån kristna värderingar man kan tänka sig. Som jag försökt påvisa i boken *Hur kunde det gå så här långt* (Spricka Förlag, 2022) finns det ingen enda och enkel förklaring till detta stöd – det handlar snarast om ett *bricolage* med ett antal olika teologiska och religionssociologiska pusselbitar: Megakyrkornas framväxt och den allt starkare betoningen på framgångsteologi; den fundamentalistiska bibelsynen (kopplat till starka tvivel på vetenskapens landvinningar); en dispensionalistisk teologi med fokus på Israel och den yttersta tiden; en urskiljningslös karismatik med självutnämnda profeter; övertygelsen om USA:s särskilda plats i Guds plan, där bilden av landet som "a shining city on a Hill" (med tydliga referenser till det bibliska Jerusalem) inplanterades redan av puritanerna på 1600-talet. Och naturligtvis det faktum att Trump under sin första period levererade, genom att uppfylla flera av denna väljargrups önsknings.

Men om jag ändå vågar mig på att lyfta fram en grundbult för Trump-stödet och framväxten av den högernationalistiska kristendomen i USA, så utgörs den av ett avståndstagandet från "den sekulära humanismen" som några kristna ideologer började formulera i slutet på 1970-talet. En av dessa var baptistpastorn

Tim Lahaye, som ett par decennier senare blev stormrik på sina *Left Behind*-böcker, som i miljonupplagor dramatiserar den yttersta tiden, med Antikrist som ledare för en Världsregering. Men redan i slutet av 1970-talet blev hans bok *The Battle for the Mind* (1979) en bästsäljare och ett tidigt uttryck för det kulturkrig som idag helt dominerar samhällsklimatet i USA. LaHaye beskriver denna "sekulära humanism" som "världens största ondska" och "världens farligaste religion", skyldig till det mesta han uppfattade som fel i det amerikanska samhället. Inte bara droger, kriminalitet, homosexualitet och upplösning av traditionella familjevärden, utan också USA:s minskande politiska inflytande, förlusten i Vietnamkriget, för att inte tala om skattehöjningar som höll på att förvandla USA till "ett socialistisk Sodom och Gomorra". I boken nämner han Sverige som ett avskräckande exempel på vad som i värsta fall kan hända.

I förordet dedikerar LaHay sin bok till den amerikanske teologen och apologeten Francis Schaeffer. Denne grundade på 1960-talet kommuniteten l'Abri i Schweiz som, särskilt under åren kring 1970, drog till sig mängder av unga människor som sökte svar på livets stora frågor. Många av hans böcker har översatts till svenska och hans sätt att försvara kristen tro har haft stor betydelse för många, inklusive ledande profilerna inom organisationer som svenska *Apologia* och *Clapham-institutet*. Kanske utan att ha avsett det fick Francis Schaeffer en avgörande roll för utvecklingen av den kristna högernationalismen i USA. Det finns religionshistoriker som menar att han betytt lika mycket för den kristna högern som Marx för marxismen. En viktig orsak var Schaeffers engagemang i abortfrågan. Det speglades bland annat i filmserien "How Should We Then Live", där han med hjälp av dramatiska bilder på aborterade foster jämför den amerikanska abortlagstiftningen med utrotandet av judar och funktionsnedsatta i 1940-talets Tyskland. I slutet av 1970-talet sågs den av miljoner amerikaner, och senare tackade Ronald Reagan personligen Schaeffer för hans engagemang och menade att det var avgörande för valsegern 1980.

Även om Francis Schaeffer kanske inte skulle ansluta sig till dagens Trumps-upportrar var han precis som Tim Lahaye alarmistisk i sin beskrivning av samhällsutvecklingen. Det blev särskilt tydlig i hans sista bok, *A Christian Manifesto* (1981) där slutsatsen är att "vid en viss punkt är det inte bara rätt, utan en skyldighet, att inte lyda staten". Han jämför med de tidiga martyrerna och med reformationen på 1500-talet, och konstaterar att "nästan överallt där reformationen lyckades förelåg någon sorts civil olydnad eller väpnat uppror". För västvärlden står nu absolut livsviktiga värden på spel, och därför finns det en *yttersta gräns* där till och med våldsamt motstånd kan bli nödvändigt.

+ + +

Kritiken mot ”den sekulära humanismen” uttrycker ytterst ett avståndstagande från det demokratiska liberala samhället som efter Upplysningen vuxit fram i västvärlden under de senaste 250 åren, och som de flesta i vår del av världen tagit för självklart. I detta avståndstagande möts helt olika strömningar inom den så kallade MAGA-rörelse som Trump samlat kring sig själv, efter att ha registrerat MAGA (=Make-America-Great-Again) som patenterat varumärke, flera år innan han inledde sin första valkampanj. I den kritiken finns också kopplingar till radikala högnationalistiska rörelser i Europa, inklusive den ”illiberala demokrati” som bland annat Victor Orban hållit fram som önskvärt för Ungern och andra europeiska länder.

Det som ytters förenat de olika delarna av den spretiga MAGA-rörelsen är att Donald Trump ses som en mer eller mindre gudasänd figur med en unik förmåga att montera ner det liberala, falskskyttat demokratiska amerikanska samhället, med alla dess destruktiva tendenser. Trump har lyckats samla personer och grupper kring sig där deras teologiska och ideologiska – ofta starka – motsättningar underordnas något viktigare man tycker sig ha gemensamt. Bibelcentrerade sydstatsbaptister krokarm med andefyllda karismatiker, pre- och postmillenialister lägger avgörande teologiska skillnader åt sidan, lokalsamhälles-kommunitarianer accepterar förespråkare för en stark gudsstat, folkliga populisterna ser gemensamma intressen med tech-miljardärerna. Alla förenas i sin kritik av vad man uppfattar som ett elitstyrt, korrumpert, låtsasdemokratiskt, moraliskt förfallet och existentiellt tomt amerikanskt samhälle – med lite olika betoningar på vilka sjukdomssymptom man uppfattar som värst.

Det påminner en hel del om den brokiga skara italienare som i mars 1919 samlades på ett torg i Milano för att lyssna på Benito Mussolini och grunda *Fasci italiani di combattimento* som bara tre år senare kom till makten. Där blandades ateister med katoliker, högerextremister med syndikalister, republikaner med monarkister. Men de hade en gemensam övertygelse om att det som skiljde dem åt var underordnat något större, något som handlade om Italiens själva hjärta och själ. Nationen var sjuk, och dess väl och ve gick nu före allt annat.

+ + +

Vicepresident J.D. Vance är det tydligaste uttrycket i amerikansk offentlighet och politik för denna radikala samhällskritik. Han är relativt nykonverterad katolik och en uttalad förespråkare för den *katolska postliberalism* som utgör en avgörande del i den intellektuella ryggraden i MAGA-rörelsen. För en sådan intellektuell ryggrad finns, även om det är svårt att tro när man lyssnar på Donald Trumps självupptagna, okunniga och svamlande utläggningar.

Begreppet ”post-liberal” började användas i mitten på 1980-talet, och var från början kopplat till den så kallade Yale-skolan och amerikanska teologer som

George Lindbeck, Hans Frei och Stanley Hauerwas. I en kritik mot både liberalteologi och fundamentalism – som man menade båda var alltför fångna i modernitetens utgångspunkt och förutsättningar – betonade dessa post-liberala teologer att kristen tro bäst förstås som *en gemensam berättelse*, snarare än som individuella erfarenheter eller dogmatiska sanningar. En konsekvens av detta var att man lyfte fram traditionen och kyrkans gemenskap som den nödvändiga tolkande ramen för kristen tro och praxis. I Europa blev den engelske teologen John Millbank viktig företrädare för liknande tankegångar, och även svenska teologer som Arne Rasmusson och Ola Sigurdsson har haft betydelse både innanför och utanför Sveriges gränser.

Filosofier som Alistair MacIntyre, Charles Taylor och Michael Sandel började ungefär samtidigt – alltså i mitten på 1980-talet – formulera en kritik mot den moderna liberalismen, med koppling till det västerländska samhällets utveckling. Ingen av dem använde termen ”post-liberal” om sig själv – de betecknades snarare som ”kommunitära filosofer”. Men de var kritiska till ”moderniteten”, och som kontrast till baksidorna av samhällsutvecklingen – individualismen, marknadstänkandets totala dominans, meningsförlust och existentiell tomhet, bristen på gemenskap och genuin sammanhållning – argumenterade de för lokala gemenskaper, tradition och dygdetik. Ett ytterligare exempel var historikern Christopher Lasch. Liksom de övriga skulle han knappast känna sig hemma i MAGA-rörelsen. Men inte minst hans sista bok – *The Revolt of the Elites and the Betrayal of Democracy* (1994) – har försett MAGA med argument och en fördjupad känsla av intellektuell respektabilitet.

Kanske att den förste som använder termen ”post-liberalism” i en mer uttalat politisk kontext var den brittiske idéhistorikern John Gray. I *Post-Liberalism: Studies in Political Thought* (1996) kritiserar han Upplysningens föreställning om en universell rationalism, och att det skulle finnas en enda giltig liberal ordning som alla samhällen borde sträva efter. Liberalismen riskerar att bli illiberal och rent av farlig när den uppträder med anspråk att vara en självklar ideologi, och med en moralistisk hållning som inte längre tolererar verklig olikhet. Han är också kritisk till den nyliberala epokens tro på marknaden som en neutralt ordnande princip.

+ + +

Fjorton år senare publicerar den anglikanske teologen Phillip Blond boken *Red Tory* (2010), med tydlig inspiration från teologen John Millbank. Boken brukar lyftas fram som själva startpunkten för den politiskt färgade postliberalismen. Blond hade året innan grundat tankesmedjan ResPublica – med ledorden ”Samhälle”/”Välstånd”/”Dygd” – i en ambition att ”söka det gemensamma goda bortom dikotomin vänster-höger”. I boken kritiserar han liberalismens atomistiska människosyn, och är lika kritisk mot 80- och 90-talets brittiska nyliberalism som mot Tony Blairs efterföljande ”tredje väg”. Han delar John Gray

problem beskrivning och diagnos av liberalismens misslyckande, men går längre i konkreta förslag på förändring. Blonde och den Red Tory-rörelse som följde förespråkade en samhällsmodell byggd på relationell mänsklig förståelse, moraliskt ansvarstagande och lokala gemenskaper. Det handlar om en kristet färgad så kallad "distributionistisk" modell, det vill säga där "så många som möjligt äger så mycket som möjligt", i motsats till statliga eller privata monopol. Det mål som Red Tory förespråkade var att ersätta liberalismens (och Torypartiets) ensidiga fokus på individ och valfrihet, med ett fokus på relation, dygd, tradition och tillhörighet.

Ungefär samtidigt med Red Tory bildades "Blue Labour" (2010), en närmast spegelliknande organisation på den motsatta sidan av det brittiska politiska landskapet. Initiativtagaren Maurice Glasman beskrev rörelsen som "en djupt konservativ socialism som sätter familjen, tron och arbetet i centrum för en ny politik byggd på ömsesidighet, samhörighet och solidaritet", i kontrast till det nuvarande samhället som "i praktiken försvunnit som en fungerande moralisk gemenskap."⁽¹⁾ Några år senare utkom antologin *Blue Labour - Forging a New Politics* (2015) som rörelsens breda programskrift, med förordet skrivet av den tidigare ärkebiskopen Rowan Williams och med bidrag från bland annat John Millbank och den i Sverige nu alltmer kände teologen Luke Bretherton.

En av redaktörerna för denna antologi var religionsvetaren och statsvetaren Adrian Pabst (f. 1976), numera professor vid University of Kent. Med flera viktiga böcker (2) och stort engagemang i den offentliga debatten framstår han som en av de viktigaste och mest inflytelserika europeiska postliberala rösterna. Han har också fungerat som brobyggare mellan Blue Labour och Red Tory, men utan några konkreta politiska resultat i Storbritannien. Blue Labour hade ett visst politiskt inflytande under Ed Milibands partiledarskap (2010-15), då partiet öppnade för värderingspolitik, tankar om gemenskapsbyggande och moraliskt hållbar ekonomi. Men när Jeremy Corbin blev partiledare marginaliserades Blue Labour och har idag litet eller inget fotfäste i partiapparaten. Många partimedlemmar – i synnerhet i yngre och urbana kretsar – är uttalat kritiska till rörelsens socialkonservativa syn på bland annat familjepolitiken.

En liknande marginalisering har drabbat Red Tory. I valrörelsen våren 2010 lyfte den blivande premiärministern David Cameron fram Blonds tankegod och paketerade det i begreppet "Big Society" (i kontrast till Labour och Tony Blairs "Big Government" och Thatcher-erans "Big Business"). Men även om tankesmedjan ResPublica finns kvar är idéer om distributism, småföretagande, lokal ekonomi och gemenskapsåteruppbyggnad idag långt från Tory-partiets huvudfåra.

+ + +

De viktigaste och mest inflytelserika postliberala intellektuella rösterna finns numera på andra sidan Atlanten, företrädna av en inflytelserik grupp "postlibe-

rala katoliker”. Där har den postliberala kritiken radikaliserats på ett sätt som nog skulle uppfattas främmande för de komunitära filosoferna eller de tidiga europeiska postliberalerna.

J.D. Vance är som sagt för närvarande den viktigaste politiske företrädaren för denna tankeströmning. Men den viktigaste och mest inflytelserika tänkaren bland dessa katolska postliberaler är Patrick Deneen, professor i statsvetenskap vid Notre Dame-universitetet. Hans bok *Why Liberalism Failed* blev 2018 en oväntad försäljningssuccé, och Deneen gjorde en resa från okänd akademiker till en känd offentlig intellektuell som diskuterades i alla möjliga sammanhang. Han blev även internationellt uppmärksam, och besökte 2019 en rad europeiska länder, inklusive Sverige.

I boken skriver Deneen om ”en växande hunger efter ett organiskt alternativ till den kalla, byråkratiska och mekaniserade värld som liberalismen erbjuder”. Uppmärksamheten och försäljningsframgångarna indikerade att han formulerade något som många kände igen sig i. Deneen refererar till en räckta tidigare tänkare som pekat på grundläggande brister i det moderna västerländska samhället – inklusive de ovan nämnda – och sa egentligen ingenting nytt jämfört med dessa. Men kanske att bokens framgång berodde på den fortsatta samhällsutvecklingen, och att tiden blivit mogen för fler att ta till sig den redan långt tidigare formulerade kritiken.

Bland alla referenser återkommer Deneen framför allt till den franske historikern Alexis de Tocqueville (1805-59) och dennes magnum opus *Demokratien i Amerika* som han skrev efter en lång resa i USA 1831. Deneens analys följer i stor utsträckning ett tocquevillskt mönster: Den liberala demokratin förutsätter ett arv av vissa förliberala strukturer och vanor för att uthålligt fungera. Hit hör familjegemenskaper, kulturellt förankrade dygder, och religionens säkerställande av en moraliska hållning och en meningsskapande metafysisk horisont. Tocqueville varnade för risken att detta arv skulle upplösas om det inte aktivt underhölls, parallellt med utvecklingen av det moderna liberala samhället. I sin bok menar Deneen att Tocquevilles mörka förningar nu gått i fullbordan – det vill säga att liberalismen till sist löst upp alla dessa grundförutsättningar. Med katastrofala följder. En politiska filosofi, vars ursprungliga syfte var att frambringa mer rättvisa, försvara det pluralistiska samhället, värna den mänskliga värdigheten och skapa större frihet har, enligt Deneen, ”i praktiken skapat enorm ojämlikhet, tvingat fram ett likriktat samhälle, främjat materiellt och andligt förfall och undergrävt verklig frihet”.

Deneens centrala tes är att denna utveckling ”inte är en avvikelse från frisk och sund liberalism utan dess själva uppfyllelse”. Liberalismen har misslyckats för att den lyckats. Just genom sättet som den förverkligat sina ideal har liberalismen visat sin djupa otillräcklighet. Och det finns ingen avgörande skillnad mellan den

konserverativa, högerinriktade liberalismen och den vänsterinriktade socialdemokratiska varianten. Snarare förstärker dessa varandra, genom en övergripande global liberal ordning som på samma gång drivs av marknadskrafter och stat.

Det fundamentala problemet är, enligt Deneen, att liberalismen vilar på en falsk människosyn. Genom att helt fokusera på den enskilde individens rättigheter, och göra den enskildes valfrihet till det högsta goda, tappar liberalismen bort det faktum att människan är en relationell varelse. Människor är skapade för att i gemenskap med andra sträva efter det goda, i nära anknytning till platsen där vi bor. I en intervju i Svenska Dagbladet i samband med sitt Sverigebesök utvecklade han tankegången: ”Att bygga en politisk gemenskap på liberalismens atomistiska människosyn – människan som ett radikalt obundet jag som skapar sig självt i total frihet – framstår för mig som dömt till katastrof. För vi är inte skapade sådana. Liberalismens framgång vilar i stor utsträckning på att den förvandlat oss till sådana människor, att den format oss till något vi i grunden inte är... Det fungerar för de privilegierade, de rika och inflytelserika, som frodas i den globala, gränslösa värld vi skapat. Men för dem som inte tillhör eliten har det inte fungerat lika bra.” (3)

Deneen avslutade sin bok utan att presentera några konkreta politiska alternativ. Han förespråkade en återgång till lokala gemenskaper, varifrån en ny samhällsordning eventuellt kan växa fram över tid. I samband med Sverigebesöket sa han: ”Min ambition har inte varit att skapa en ny politisk filosofi, sådant tar tid och är alltid resultatet av en mängd olika människors bidrag. Vad jag velat göra är snarare att sätta igång en diskussion som kan leda oss framåt.”

Det var en diskussion som intresserade många, som uppfattade att Deneen hade något viktigt att säga om moderniteten och det liberala samhällets problem. Men sedan hände något med hans retorik och tänkande. Något som kanske varit närvarande hela tiden, men som skulle få helt nya uttryck.

+ + +

Efter Stockholm besökte Deneen Budapest, där han hade ett uppmärksammat privat möte med Victor Orban. Han försvarade senare utvecklingen i Ungern som ”en modell för en form av opposition mot den samtida liberalismen...[vilken visar att]...det finns ett sätt på vilket staten och den politiska ordningen kan orienteras mot att aktivt främja konservativ politik... Det där är genuint skrämmande för liberaler, eftersom det utgör en verklig konkurrens mellan liberalismen och ett livskraftigt, icke-liberalt alternativ”. (4)

Med sin senaste bok *Regime Change* (2023) placerade sig Deneen definitivt i MAGA-sfärens innersta kärna. Även om han inte har något officiellt uppdrag så fungerar hans idéer som en intellektuell karta och handlingsplan. I denna senare bok argumenterar Deneen för att liberalismens falska jämlikhetsideal i dag utgör en rökrida bakom vilken en korrupt (och vänsterorienterad) elit kan driva sina

egna intressen på bekostnad av de förtryckta (och mer högerlutande) massorna.

Det reformprogram som Deneens föreslog i *Regime Change* var mer genomgripande än det man vid den här tiden (sommaren 2023) tydligt förknippade med Donald Trump, men som denne senare skulle börja förverkliga. Deneen förespråkade bland annat långtgående protektionistiska handelspolitiska åtgärder för att gynna inhemsk industri, en offensiv kamp mot företagsmonopol, ett starkt "familjevänligt" välfärdssystem för att främja traditionella familjebildningar, samt hårda begränsningar av abort- och HBTQ+-rättigheter.

Deneen presenterade också radikala idéer om hur samhället ska styras. I den postliberala ordning som han vill verka för behöver en ny härskande elit stiga fram, för att främja samverkan mellan "de få" och "de många" – allt i strävan efter "det gemensamma goda". Denna nya ordning kan till det yttre likna den nuvarande och styras av samma institutioner – men vara genomsyrd av en "fundamentalt annorlunda anda".

Övergången från den liberala till den postliberala samhällsordningen kommer inte att ske av sig själv. Deneen menar att det krävs att en "ny elit" skapas – en "självmäda *aristoi*" – alltså en särskild aristokratisk klass som kan ta sig in i staten, universiteten och medierna, bemäktiga sig dem och omdirigera dem mot konservativa och post- eller illiberala syften. (Han tvekar inte att använda begreppet "illiberal" som något eftersträvänsvärt). Även om denna nya elit ska rekryteras från samhällets övre skikt, är dess uppdrag att i praktiken agera som klassförrädare: Genom att ersätta den gamla korrupta liberala eliten ska de alliera sig med och styra i de många människornas intresse, och använda sin makt för att främja värden som "stabilitet, ordning och kontinuitet". Deneen kallar denna politiska modell för "aristopopulism" – en allians mellan en verkligt ädel elit (*aristoi*) och ett folkligt populistiskt skikt. Tillsammans ska de ersätta den sekulära liberalismen med ett postliberalt system förankrat i en öppen erkänsla och förnyelse av vår civilisations kristna rötter.

Det finns en räkka andra, mindre kända men snarast mer meriterade, amerikanska akademiker som kan räknas in bland katolska postliberaler (5) – i många fall handlar det, precis som för Vance, om ganska nylig konvertering. En är Adrian Vermeule, en sedan länge välrenommerad juridikprofessor vid Harvard. För några år sedan introducerade han begreppet "Common Good Constitutionalism", där han menar att "den konstitutionella ordningens främsta syfte är att främja gott styre – inte att skydda frihet som ett självändamål." Inspirerad av thomistisk filosofi och romersk-katolsk naturrättstradition bryter han alltså mot den amerikanska liberala rättstraditionen och menar att staten inte ska vara en neutral ordningshållare, utan en moraliskt ansvarig aktör. En annan av de mer kända katolska postliberalerna är den Iranfödde Sohrab Ahmari som genom sin självbiografiska bok *From Fire, by Water: My Journey to the Catholic Faith*

(Ignatius Press, 2019) nått en bredare publik. Med sina efterföljande böcker har försett sina läsare med ytterligare argument för en postliberal ordning. (6)

Vermeulens idé att staten bör vara en moralisk ansvarig aktör kan sägas vara grundbulten hos alla de här katolska postliberalerna. Och här har en del andra grupperingar – intellektuellt mindre sofistikerade men med mycket bredare förankring i amerikansk kristenhet – lätt att koppla på.

+ + +

Seven Mountain Mandate (ofta förkortat 7M) är ett begrepp som nådde en bredare publik med boken *Invading Babylon: The 7 Mountain Mandate* (2013) skriven av Lance Wallnau och Bill Johnson. TV-predikanten Wallnau är en av Trumps starkaste försvarare (inklusive påståendet att han genom valfusk bestals på segern 2020) och har beskrivit Trump som Guds utvalde tjänare, som i likhet med den persiske kungen Kores ska ”föra sitt folk tillbaka till Jerusalem”. Johnson är förgrundsfigur i Bethel Church Redding i Kalifornien, dit svenska frikyrkoungdomar har vallfärdat under många år.

I boken hänvisar de till profetiska tilltal som tre evangelikala förgrundsfigurer (7) var för sig ska ha mottagit sommaren 1975. Profetian går ut på att kristna ska ta kontroll över sju samhällsområden eller ”berg”: familjen, religionen, utbildningen, media, nöjesindustrin, näringslivet och myndigheterna. (Den något långsökta bibliska inspirationen för detta finner man i Jesaja 2:2 där det står: ”Den dag skall komma då berget med Herrens tempel står där orubbligt fast, högst av bergen, överst bland höjderna.”).

7M är ingen organiserad rörelse, det handlar snarare om en sammanhållande idé som fungerar som kitt i ett vitt förgrenat nätverk, med lite olika teologiska profiler. En av de viktigaste undergrupperna i detta nätverk är ”New Apostolic Reformation” (NAR) med den även i svenska frikyrkokretsar kände Peter Wagner som grundare. I böcker med titlar som *Warfare Prayer*, och *Breaking the Strongholds of Your City* beskriver Wagner en världsbild där namngivna sataniska demoner är knutna till bestämda geografiska områden och där kristna är kallade att med andliga vapen besegra dem och på så sätt återta kontrollen.

Wagner menar att denna andliga krigsföring äger rum på tre nivåer, där den tredje och högsta nivån är den ”strategiska” nivå som handlar om de andliga makter som styr regeringar. För att lyckas besegra dessa behövs en ”andlig kartläggning” och uppresandet av välutrustade och klarsynta ”bönekrigare”, eftersom deras ”bönekamp” är avgörande för Guds handlande i världen. Han menade att insikterna om detta har förmedlats till Guds folk genom ”en tredje våg” av den heliga Andens utgjutande, som innebär en ”ny apostolisk reformation” (NAR), där karismatiska uttryck (profetia, tungotal, helande och andlig krigsföring) förenas med återupprättande av en apostolisk och hierarkisk ledarstruktur.

Wagner avled en dryg vecka innan presidentvalet 2016. Men några månader

tidigare formulerade han sitt uttryckliga stöd för Donald Trump i den inflytelserika tidskriften *Charisma*. Även han jämförde med den persiske kungen Kores och refererade till föreställningen om "Seven Mountains", och att Trump hade bevisat sin förmåga genom sina framgångar på "Business Mountain" och "Media Mountain".

När Trump redan sommaren 2021 var tillbaka på en kampanjtur där han återupprepade budskapet att han blivit bestulen på valsegern 2020 genom utbrett fusk var det de evangelikala kärntrupperna som gav det starkaste stödet. Till och med genom påstådda profetiska budskap om att Gud nu testade de kristnas tro, genom att se vilka som verkligen litade på vad Gud genom sina profeter sagt inför valet 2020. Det fanns ju nämligen ett stort antal profetior om att han skulle vinna – profetior som nu återopades som bevis för att Trump faktiskt blev bestulen på valsegern 2020.

+ + +

Donald Trump har alltså lyckats fånga upp en kraftig ideologisk underström, som inte bara finns i det amerikanska samhället utan också växer sig stark i andra delar av världen. I den amerikanska delen av denna underström simmar för närvarande sinsemellan ganska olika figurer i en ideologiskt mycket spretig MAGA-rörelse. Under senare delen av hösten 2025 blev denna spretighet än tydligare, med tecken på att rörelsen kanske är på väg att splittras. Men man tycks fortsatt överens om att Donald Trump är den unika person som har förmågan att bryta upp och sönder "den falska liberala demokratiska ordningen" och "den sekulära humanismen".

Man ska vara försiktig med begreppet "fascism", bland annat för att det inte är helt enkelt att definiera, och att det därför tenderar att bli till ett ganska tomt skällsord. Den brittiske historieprofessorn Roger Griffin har formulerat en användbar definition: "Fascism är en folklig ultranationalism som eftersträvar nationens pånyttfödelse". Den viktigaste underliggande föreställningen är då den om en allvarligt sjuk nation som behöver pånyttfödelse för att inte gå under. Det innebär att man behöver eliminera de fientliga element som hotar att förstöra nationen. Dit hör yttrandefrihet och en fri press – om dessa inte förstår att arbeta för nationens bästa. Man behöver också rensa bort "sjuka" kulturella uttryck och ersätta dem med nationellt upplyftande konst, teater, utställningar. Vissa grupper kan över huvud taget inte rymmas inom den nya friska nationens gränser.

För fascismen är den parlamentariska demokratin på samma gång helt onödig och farlig. Onödig, eftersom någon ytterligare ideologisk diskussion inte längre behövs när det nu finns ett parti som är bärare av Sanningen; men samtidigt farlig, eftersom den splittrar nationen. Nästan alltid finns en samlande karismatisk figur som förstår vad folket vill ha och som kan samla och inspirera den stora massan. Ofta betonas olika symboliska uttryck – flaggor, uniformer, hälsningar

– som visar på tillhörighet mellan kämparna för den stora saken.

En hel del av den beskrivningen passar skrämmande väl in på det som håller på att hända under Donald Trumps andra presidentperiod. Inte minst hans sätt att försöka manipulera det demokratiska och juridiska maskineriet, beskriva journalister som ”folkets fiender”, hota kommersiella medier och lägga ner offentligt ägda mediakanaler, villkora stöd till universitet, forskning och olika kulturella institutioner, rensa ut misshagliga tjänstemän och på olika sätt hämnas på sina verkliga eller inbillade politiska fiender.

Tyvärr har alla de stora fasciströrelserna på något sätt lyckats samspela med den nationella kyrkan – ibland av övertygelse, oftare av taktiska skäl. (8) För flera av de mer perifera fascismerna var en kristen identitet också viktig. (9) Denna koppling mellan kristendom och fascism är något som kyrkor och kyrkoledare ogärna pratar om. Och risken för att ropa ”vargen kommer” utan säkert underlag för hotet är naturligtvis uppenbar.

Snarare än att beteckna Donald Trump som fascist vill jag påminna om den amerikanske historikern Timothy Snyder när denne konstaterar att Trump genom sina ständiga och upprepade lögnar har underminerat hela det politiska systemet och att ”post-sanning är pre-fascism”. Det ligger nära till hands att tänka på vad Hanna Arendt skrev i sitt klassiska verk *Origin of Totalitarianism*:

Det ideala subjektet för totalitärt styre är inte den övertygade nazisten eller den övertygade kommunisten, men människor för vilka skillnaden mellan fakta och fiktion (d.v.s. verklighetsuppfattningen) och skillnaden mellan sant och falskt (d.v.s. standard för tänkande) inte längre existerar.

Pekka Mellergård

Docent i neurokirurgi,

redaktör för tidskriften NOD,

skribent och samhällsdebattör,

tidigare rektor för Akademi för Teologi och Ledarskap respektive

Enskilda Högskolan Stockholm.

E-post: drpekkam@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.62607/smt.v103i1-2.64040>

Referenser

1. “Labour: Now it’s kind of blue”. The Guardian, 2009-04-24
2. Se t e x *The Demons of Liberal Democracy* (2018), *The Politics of Virtue : Post-liberalism and the Human Virtue* (2016) och *Postliberal Politics: The Coming Era of Renewal* (2021) 3.
3. John Sjögren. ””Liberalismen undergräver verklig frihet”, Svenska Dagbladet 2019-10-05
4. ‘I Don’t Want to Violently Overthrow the Government. I Want Something Far More Revolutionary.’, Politico Magazine, 2023-08-06

5. Förutom de i texten nämnda Adrian Vermeule och Sohrab Ahmari kan man nämna filosofiprofessorn David C Schindler (f.1970) som i ett stort antal böcker – inklusive *Freedom from Reality. The Diabolical Character of Modern Liberty* (2017) – ägnat sig åt en djupgående kritik av liberalismens begreppsstruktur; teologiprofessorn och Augustinusexperten Chad Pecknold (f.1970) som skrivit mycket om politisk teologi med utgångspunkt i Augustinus texter; statsvetaren Gladden Pappin (f.1982), Orban-sympatisör som för några år sedan flyttade till Budapest som president för "Hungarian Institute of International Affairs". Den brittiske filosofen Thomas Pink, tillbakadragen professor emeritus vid Kings College London, citeras ofta av mer profilerade postliberaler på grund av att han genom sin (om-)tolkning av *Dignitatis Humanae* (Andra Vatikankonciliets dokument om religionsfrihet) gör upp med idén om att staten ska vara religiöst neutral, och återuppväcker det mer traditionella katolska synsättet att kyrkan har offentlig makt över tro och samhällsliga seder
6. I böckerna *The Unbroken Thread: Discovering the Wisdom of Tradition in an Age of Chaos* (2021) och *Tyranny, Inc.: How Private Power Crushed American Liberty – and What to Do About It* (2023).
7. Francis Schaeffer; Loren Cunningham, grundaren av Ungdom med Uppgift, och Bill Bright, grundaren av Campus Crusade.
8. Franco definierade sig som hängiven katolik och försvarare av den spanska katolska kyrkan. Mussolini lyckades – trots sin uttalade ateism – hålla sig på god fot med Vatikanen, och skrev 1929 under *Lateranfördraget* som upprättade Vatikanstaten. De tyska nazisterna stöddes av Deutsche Christen och Joseph Goebbels skrev i sina dagböcker att även om Hitler var "en hård motståndare mot kristendomen ... så förbjöd han mig att lämna kyrkan. Av taktiska skäl."
9. Storbonden Vihtori Kosola - grundaren av finska Lapporörelsen – hade en tydlig kristen framtoning. Signaler om kristen identitet var viktigt för den norske prästsonen Vidkun Quisling. Corneliu Codreanu, grundaren av det rumänska fascistpartiet Årkeängeln Mikael's Legion, var en karismatisk religiös mystiker, delvis präglad av ortodox kristendom. Oswald Mosley – grundaren av British Union of Fascists – lyckades attrahera ett signifikant antal anglikanska präster till partiet bland annat genom att beskriva behovet av ett andligt uppvaknande för att motverka materialism, kulturell dekadens och ekonomisk nedgång.